

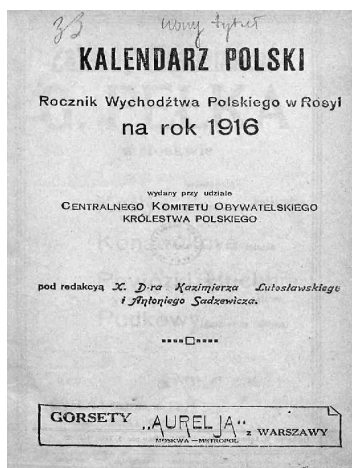
NA WYGNANIU

Po wybuchu I wojny światowej na terenie Królestwa Polskiego zawiązały się organizacje wsparcia: Polski Komitet Pomocy Sanitarnej (z pomocą medyczną) oraz Centralny Komitet Obywatelski (wspierający materialnie). Organizacje powstałe przy współinicjatywie Mariana Lutosławskiego z Drozdowa dały początek strukturom lokalnym (w powiecie ostrołęckim z Władysławem Glinką, a w łomżyńskim z Józefem Lutosławskim). Marian Lutosławski w okresie wygnania rosyjskiego sprawował kluczową funkcję wydelegowanego z Warszawy pełnomocnika CKO i PKPS, stając się przy tym twórcą sieci struktur wsparcia na wygnaniu. Stworzone warunki zapewniały miejsca bezpiecznego pobytu wygnańców, ale również umożliwiały rozwój szkolnictwa i akcji wychowawczej. Gimnazjum CKO w Moskwie, którego pomysłodawcą był dr Jan Lutosławski, oraz ruch harcerski, wspierany przez ks. dra Kazimierza Lutosławskiego, były tego najlepszymi przykładami. Wśród zachowanych materiałów z życia kulturalnego wygnańców polskich wyróżniają się czernichowskie programy zajęć i przedstawień przygotowywane przez Leonie Górską z Łomży.

W okresie rewolucji w Rosji bracia Lutosławscy działali w składzie Rady Polskiej Zjednoczenia Międzypartyjnego i wspierali wysiłki na rzecz tworzenia polskiego wojska oraz powrotów do ojczyzny. Mimo zagrożenia bolszewickiego pozostali na posterunkach, przedkładając troskę o sprawy uchodźców ponad własne bezpieczeństwo. Uwięzienie Mariana i Józefa Lutosławskich, a następnie ich zamordowanie 5 września 1918 roku było wyrazem narastającego terroru bolszewickiego. Bracia Lutosławscy mimo odcięcia od rodzimego kraju mieli istotny wpływ na kształtowanie się polityki polskiej w okresie poprzedzającym wojnę polsko-bolszewicką. Przekazali bowiem do ojczyzny niezwykle cenny dokument, treść tajnego porozumienia bolszewicko-niemieckiego z grudnia 1917 roku, które miało być gwarantem niedopuszczenia do odbudowy Polski, a tymczasem dzięki poświęceniu patriotów ostrzegło i wpłynęło na kształt polskiej polityki.

Maria Lutosławska. Zb.MPD

Kolumna wygnańców drozdowskich, sierpień 1915 r.
Zbiory MPD

Заświadczenie

Centralny Komitet Obywatelski w Królestwie Polskiem zaświadcza że *Kamkeimъ Попковичъ* został wybrany i zatwierdzony przez ten że Komitet jako przewodnik partii wygnańców z gubernji *Ломжинской* powiatu *Колнелішскаго* składającej się z 5 rodzin i 19 osób o nazwiskach następujących:

Kamkeimъ Попковичъ (4)
Александръ Цваліна
Матейко Попковичъ (6)
Александръ Попковичъ (4)
Телеспоръ Олшакъ (4)

Przewodnik winien być przedstawicielem i opiekunem wymienionej partii wygnańców w wszelkich jej potrzebach w drodze i na miejscu nowego osiedlenia wobec władz rządowych i instytucji społecznych i wobec osób prywatnych, których Centralny Komitet Obywatelski prosi o pomoc. Wszelka taka pomoc powinna być zapisana do książki w jaką przewodnik jest zaopatrzony. Na żądanie okazujących pomoc niezbędna, koszt jej może być zwrócony przez Centralny Komitet Obywatelski (adres: Piotrogród, Dmitrijewski zaułek 17 m. 10).

Генеральный Секретарь Императорского Ц. Ком. Общ.

Удостоверение.

Центральный Оbywatelsкий Комитет Царства Польскаго удостоверяет, что *Камкеимъ Попковичъ* избранъ и утверждён Комитетомъ въ качествѣ проводника партіи бѣженцевъ губерніи *Ломжинской* уѣзда *Колнелішскаго* состоящей изъ 5 семействъ 19 лицъ фамиліи слѣдующихъ:

Камкеимъ Попковичъ (4)
Александръ Цваліна
Матейко Попковичъ (6)
Александръ Попковичъ (4)
Телеспоръ Олшакъ (4)

является представителемъ и ходатаемъ отъ имени указанной партіи бѣженцевъ во всѣхъ ихъ нуждахъ во время пути и на мѣстахъ мѣстныхъ правительственными и обществеными учрежденіями и частными лицами, которыхъ просятъ оказать бѣжцамъ помощь. Такая помощь должна быть записана въ книжку, которою снабжены проводники. Оказывающіе необходимую помощь по заявленію могутъ получить обратно отъ Центрального Комитета Царства Польскаго возмездіе понесенныхъ расходовъ. (Адресъ: Петроградъ, Дмитріевскій Завокъ 17 м. 10).

Генеральный Секретарь Императорского Ц. Ком. Общ.

НОБ/14/1166

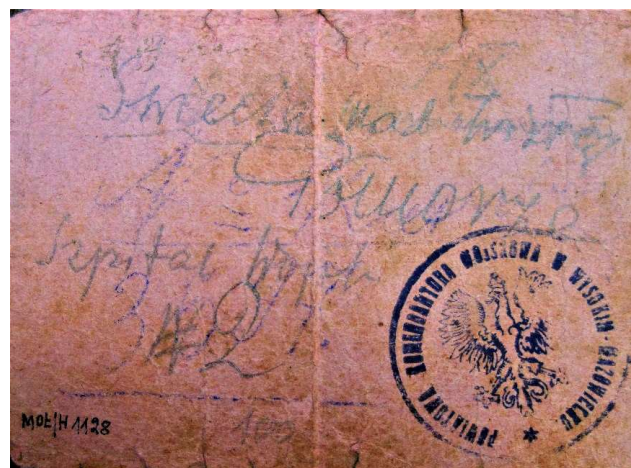
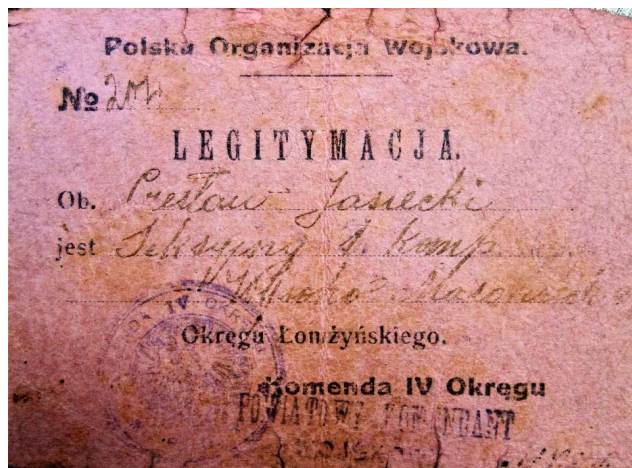
Zb. Muzeum Północno-Mazowieckiego w Łomży

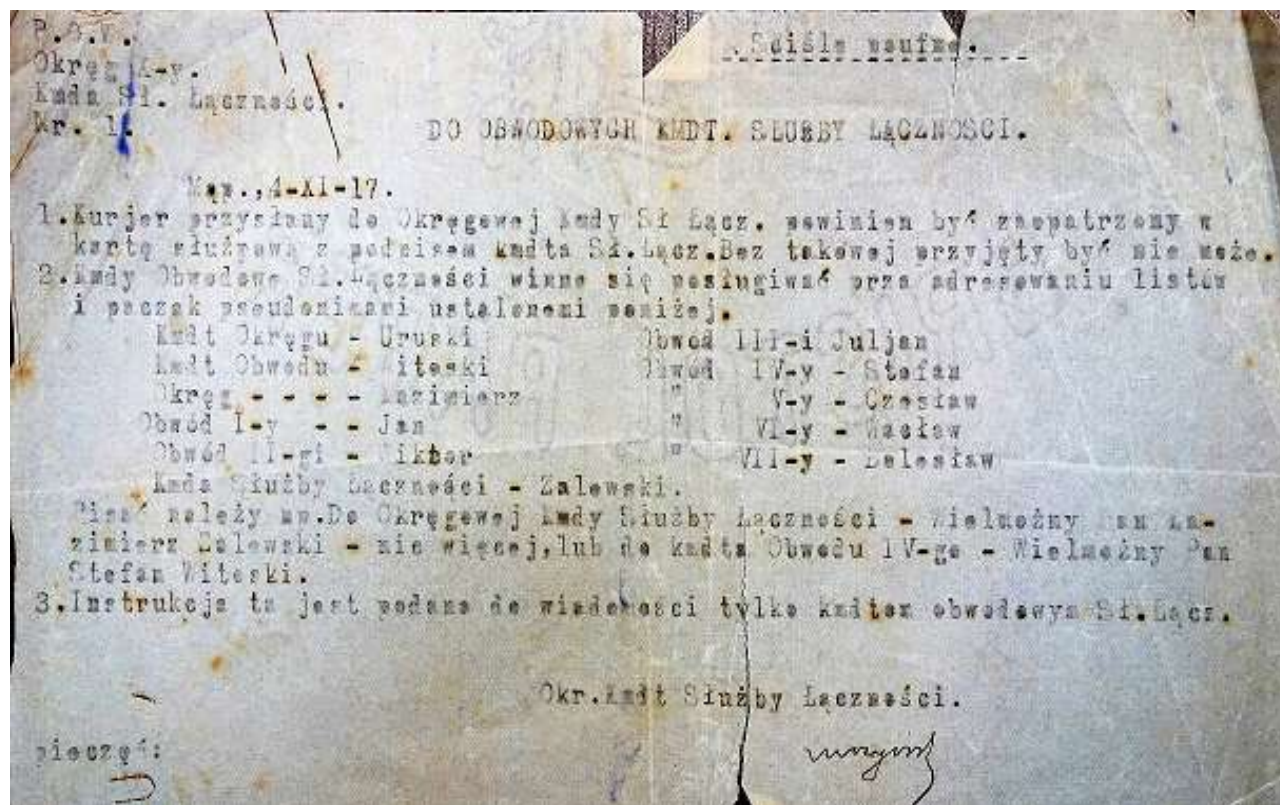
Gimnazjum Polskie CKO w Moskwie, 1917 r.
 Zbiory MP w Drozdowie

W ŁOMŻYŃSKICH STRUKTURACH POLSKIEJ ORGANIZACJI WOJSKOWEJ

Pierwsze komórki organizacyjne POW powstały w Łomży i Wysokiem Mazowieckiem w 1914 roku. Wówczas Kazimierz Kulczyński „Boruta” został komendantem szkolnego plutonu formowanego z uczniów szkoły handlowej w Łomży. Pod koniec 1915 roku Komenda Naczelna POW wyznaczyła obszar guberni łomżyńskiej na X Okręg Polskiej Organizacji Wojskowej, a w czerwcu 1916 roku ustalono jego podział na obwody. W 1917 roku Okręg Łomżyński POW składał się z ośmiu obwodów: 1) Łomża, 2) Wysokie Mazowieckie, 3) Zambrów, 4) Ostrów, 5) Kolno, 6) Biała, 7) Szczuczyn, 8) Ostrołęka. Rozkazem Komendy Naczelnej w październiku 1918 roku zmieniono nazwę okręgu na IV Okręg Łomża.

Legitymacja POW nr 207 wydana Czesławowi Jasięckiemu, sekcijnemu 1 kompanii w Wysokiem Mazowieckiem, przez powiatowego komendanta IV Okręgu POW. Zbiory MPM

Instrukcja Komendy Okręgowej podająca hasła korespondencyjne dla poszczególnych obwodowych komend służby łączności, 4 listopada 1917 r. Zbiory MPM

J. Brzecki
 H. I. A.
 Do rankowy 1. Ob.
 Ranka.
 W sprawie raportu Narego i dnia 21 X/17
 Jedyń Nare do wiadomości rank przyjęto:
 N. 4 Obwodów ausbyjckich Artykuły w A.C.K.
 ranka by ludzi do P.O.W. nie uwierować,
 prowadzący skąd to samo jest i w okupacji
 niemieckiej, gdzie już były kilkadziesiąt
 orientowania i razem ludzi zwałowano.
 Nie należy jednak im zbyt ufać,
 wszystko należy „d przodu”, w naszej chwili
 chodzi im o wyprzedzenie i przeniecie kie-
 rowników i członków organizacji, by później
 w razie, gdy im nie będą potrzebni -
 wyptać. Dla tego też musimy być
 pod tym względem ostrożni i mieć
 się nie obrażać co do udziału w P.O.W.
 Pierwsza rzecz, to takżak musimy

rotmistrzki się mają, gdyż do tej pory jest
 tylko jeden.
 O krasurkach napisz do Narego.
 O Wronieckim jest napisane do Narego,
 by, o ile wie, kto to jest, przystali niemiecki.
 W rotmistrzynie wie, gdzie się znajduje i wachpę
 rebrana, należy im dać do zrozumienia, iż
 chłop na rebrano legolus, gdzie jest przed-
 wiecieł wtedy nie przepierze, gdyż by nie je
 uważał jako imięjowane przez niemieci.
 H. I. A.
 J. Brzecki.
 Wskazaniu Dziadka i lejantki - sugeracja
 klaga, wszelki parowiny więcej na ofiarie.
 21 X/17. Młodość polityki

Rozkaz konspiracyjny J. Brzeckiego informujący o sytuacji politycznej w regionie łomżyńskim oraz najbliższych działaniach organizacyjnych, 21 października 1917 r.

P.O.W. Miejsce bytu 1/XII 1918 r.
 Okr. I
 F. 107
 Do
 Komendantów Obwodowych.
 Rozkaz.
 Dnia 6 i 7 lipca r.b. odbędzie się odprawa Komendantów
 Obwodów.
 Na odprawę stawić się winni - ob.ob.: Łoczyński, Wyrwicz,
 Janusz, Kruk, Bies, Pajak. Meldować o przybyciu należy
 5-go lub 6-ego najpóźniej o godz. 9 rano na odpowiednich
 punktach łącznikowych.
 Ob. Pajkowi pozwalasz przybyć 7-go, lecz musi on zamel-
 dować się o godz. 9 rano na swoim punkcie łącznikowym.
 Kom. Obwodu w terminie odprawy dostarczy raporty za
 m. czerwiec.
 p.o. Komendanta I Okręgu.
 J. Harris

Rozkaz p.o. komendanta okręgu Izzydora Galińskiego „Starży” do komendantów obwodów informujący o miejscu i czasie odprawy służbowej, 1 lipca 1918 r. Zbiory MPM

„Kalendarz Ilustrowany” na rok 1917, Warszawa 1916. Zbiory MPM